

Filozofická fakulta Univerzity Palackého

Katedra anglistiky a amerikanistiky

***Konec civilizace* Aldouse Huxleyho a koncepce ideálního státu**

v evropské filozofii

Bakalářská práce

Autor: Tereza Zbiralová, Filozofie – Anglická filologie

Vedoucí práce: PhDr. Libor Práger

Olomouc 2008

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla úplný seznam citované a použité literatury.

V Olomouci dne 30.dubna 2008

Tereza Zbiralová

Děkuji panu PhDr. Liboru Prágerovi za velmi užitečnou a obětavou metodickou pomoc i za cenné rady a připomínky, které mi poskytl při zpracování bakalářské práce.

V Olomouci dne 30.dubna 2008

Tereza Zbiralová

OBSAH

Úvod	1
Huxley a filozofická témata.....	6
1. „Přirozený“ výběr	6
2. Věda a vědění	8
3. Štěstí a spotřeba	11
4. Mentální otroctví	14
5. Infantilita, amorálnost, intimita.....	16
6. Stabilita, organizace.....	20
7. Spravedlnost, rovnost, přirozenost.....	23
Závěr	26
Summary.....	30
Anotace	34
Annotation	35
Bibliografie	36

Úvod

„Ukazuje se, že utopie jsou mnohem uskutečnitelnější, než se dříve myslelo. A tak dnes stojíme před otázkou: jak se uvarovat jejich definitivního uskutečnění?...Utopie jsou uskutečnitelné. Život kráčí k utopiím. A začíná možná nové století, století, kdy intelektuálové a vzdělané vrstvy budou snít o tom, jak se utopií uvarovat a jak se vrátit ke společnosti neutopické, méně dokonalé, leč svobodnější.“¹

Huxleyho román *Brave New World* (1932)² představuje vizi budoucnosti, dystopii, jejíž témata zasahují snad do všech speciálně-vědních disciplín; ovšem všechny tyto vědy mají svůj prapůvod ve filozofii, stejně jako témata, kterých se Aldous Huxley ve své dystopii dotýká.

Filozofie se zabývá otázkou ideální společnosti již několik tisíciletí a koncepce vyvinuté touto tradicí ovlivňují a budou ovlivňovat mnohé spisovatele v jejich vlastní tvorbě. Hlavní otázkou je, co mají tyto filozofické koncepce společného a čím se liší ve vztahu ke *Konci civilizace*. Samozřejmě, že existují mnohé rozdíly i podobnosti mezi filozofickými utopiemi a zmíněnou dystopickou vizí; ovšem hlavní podmět, který Huxleyho odlišuje od všech utopií je fakt, že jeho záměrem nebylo vytvořit model pro vznik ideální společnosti, jako tomu bylo například u Platóna a Campanelly, nýbrž jeho záměrem bylo vytvořit dystopii a varovat tak před cestami, které k utopiím vedou. Už z úvodního citátu tušíme autorův názor, který Huxley zřejmě sdílí, že svoboda a utopie jsou naprosto neslučitelné. Utopická společnost neumožňuje lidskou svobodu, právě naopak – vede k její ztrátě.

Filozofická témata, kterým se Aldous Huxley v *Konci civilizace* nemohl vyhnout, jsou například svoboda individua versus stabilita společnosti, individuální pohled na svět a

¹Aldous Huxley, *Konec civilizace* (Praha: Horizont, 1970) 9.

² V češtině kniha vyšla v roce 1970 pod názvem *Konec civilizace*

následné emotivní prožívání, společenské a individuální hodnoty, společenská hierarchie, (vědecký) pokrok versus stagnace, ...a další.

Podobně jako *Konec civilizace* představuje i Orwellovo *1984* (1949) varování, ovšem zatímco *1984* je plné nenávisti, války, strachu a ideopolicie Huxleyho vize je v podstatě mírumilovná – zakládá si spíše na stereotypním a systematickém otupování a hypnotické propagandě, než na násilí, strachu a vyhrožování.

Huxley a Orwell varují před zcela rozdílnými věcmi; jak zmiňuje Neil Postman, Orwell se obával, že nás zničí to, co nenávidíme, zatímco Huxley se bál, že naší zkázou bude to, co milujeme. Orwell se obával, že pravda bude zatajována a Huxley zase, že ztratí svůj význam. Orwell měl strach z nedostatku informací, zatímco Huxley viděl hrozbu v tom, že budeme žít v obrovském nadbytku všeho, a staneme se pouhými pasivními egoisty.³

Ačkoliv oběma nelze upřít jedno společné, a sice v obou přítomnou touhu po základních lidských potřebách – ať už je to v případě Helmholtze Watsona spíše intelektuální rovina, zatímco Winston Smith jeví potřebu klidného prostředí, chutného jídla, samoty, ...*Konec civilizace* a *1984* jsou na první pohled naprosto odlišné světy.

Huxley se snaží distancovat společnost *Konce civilizace* od Orwellovy *1984*. Důraz přitom klade především na rozdílnost provádění kontroly společnosti. Ukazuje totiž, že „jeho“ vláda je schopna kontroly na základě téměř nenásilných prostředků na rozdíl od zcela násilných praktik v *1984*. Huxleyho *Konec civilizace* chce otupit a ochromit, zatímco *1984* chce vyburcovat a potlačený sexuální pud transformuje do nenávisti; ovšem filozofické koncepce ideálního státu se více podobají Huxleyho nenásilnému totalitarismu než Orwellově násilné a nenávistné totalitní kontrole.

³see Neil Postman, „Foreword,“ *Amusing Ourselves to Death*. 4th ed. (London: Methuen, 1993).

Každá z utopií představuje autorovu reakci na dobu, ve které žil. U Thomase Mora – politika a filozofa, jež poprvé použil slovo „utopie“ jakožto název pro svou vizi – je to reakce na příšerné podmínky v Anglii 16. století kvůli procesu „nahrazování feudálního naturálního hospodaření kapitalistickým zemědělstvím, založeným na produkci pro trh.“⁴ Každá utopie je tedy reakcí na společensko-ekonomickou situaci určité doby; a Huxleyho vize, ač je dystopií, se od filozofické tradice v tomto směru nijak neliší.

Konec civilizace je zajisté inspirován biotechnologickým pokrokem autorovy současnosti a snad i obavou, že lidstvo se pomalu ale jistě ubírá cestou, která vede k sterilní „post-lidské“ společnosti řízené umělým štěstím.⁵ Huxleyho dystopie tedy představuje varovnou vizi budoucnosti, avšak podloženou skutečným nastupujícím biotechnologickým pokrokem tehdejší doby.

Pokud se zaměřím na jednotlivé filozofické koncepce, více či méně na sebe navazují, ovšem existují mezi nimi také zásadní rozdíly. Příkladem je Thomas More, který se Platónem částečně inspiroval – More se zaměřuje na otázku, co je příčinou nespravedlnosti a nedůstojnosti současného společenského zřízení, a zjišťuje, že veškeré zlo ve společnosti pramení z existence soukromého vlastnictví⁶, které následně ve své *Utopii* kompletně ruší – ale svou *Utopii* neprezentuje přímo jako model, nýbrž jako námět k zamyšlení o lepší společnosti. Huxley však pobízí k pomyslnému třetímu úhlu pohledu; chce abychom uvažovali o tom, co mohou snahy o dokonalý stát přinést; raději se nesnažit o utopie a žít ve společnosti nedokonalé, kde jsme ovšem ještě individua a máme své svobody (viz citát).

Na poli ne-filozofické literatury je *Konec civilizace* inspirován futuristickou vizí H.G. Wellse s názvem *Men Like Gods* (1923). Ovšem námět Wellsovy knihy je, podle mého názoru, v Huxleyho dystopii použit stejně alegoricky jako utopie filozofické. Wells,

⁴ Thomas More, *Utopie* (Praha: Mladá fronta, 1978) 126.

⁵ see Caitrin Nicol, „*Brave New World at 75*“; *The New Atlantis*, Number 16, Spring 2007, p. 41.

pozitivně inspirován industrialismem a moderní vědou, vidí ve své vizi ideál, kterého chceme dosáhnout. Wells se vzepřel Rousseauovu ideálu ušlechtilého divocha, jelikož industriální revoluce a moderní věda pro Wellse znamenaly obrovský přínos v boji člověka se samotnou přírodou.⁷ Aldous Huxley naopak považuje Wellsův svět vědeckého racionalismu za hrůznou vizi budoucnosti, a tudíž proti ní vytváří dystopickou revoltu.⁸

Wells a Huxley zastávají antagonistické představy ideálního lidství. Zatímco H.G. Wells buduje po Nietzscheho vzoru kult nadčlověka⁹, což napovídá již samotný název jeho utopie; dystopická vize *Konec civilizace* varuje právě před popřením lidské přirozenosti ve snaze o slepý perfekcionismus lidských bytostí a celé společnosti.

Mezi Wellsovým *Men Like Gods* a Huxleyho *Koncem civilizace*, podle mého názoru, existuje jistá paralela, která spočívá v základních imperatívech obou společností. *Men Like Gods* je společnost, která se „obětuje“ pro vědu, a *Konec civilizace* je oproti tomu organizace, která se „obětuje“ pro vyšší dobro komunity; oba imperativy jsou však identické v tom smyslu, že ve své snaze redukuje a nebo dokonce zcela ruší přirozené lidské inklinace a vytvářejí společnost, kterou bychom mohli ve vztahu k naší současné společnosti označit v mnoha ohledech jako „umělou“ – příkladem lze uvést Huxleyho „pocitová kina“ s „pocitovými filmy“ a kovovými knoflíky na opěradlech pro „pocitové efekty“¹⁰ nebo „náhražku prudké vášně“, kdy se celý organismus proplaví adrenalinem jako „ekvivalent strachu a zběsilosti“¹¹, místo skutečného spontánního prožití vlastních emocí.

Huxleyho *Konec civilizace* je svět absurdní a paranoidní sterility, který odstranil nejen to „špatné“, ale i to, co by mohlo být jednou jen hypoteticky „špatné“. „Takový svět

⁶see More 128.

⁷see Nicol 43.

⁸see Nicol 43.

⁹„idea of perfectible Man, achieved through communitarian ideals“ Nicol 44.

¹⁰ Huxley (Praha,1970) 122.

¹¹ Huxley (Praha,1970) 171.

totiž musel zrušit nejen válku, ale i jakékoliv konflikty, nejen literární kritiku ale i kreativitu vůbec...¹²

Následující část bakalářské práce je rozdělena na sedm částí, z nichž každá se zabývá porovnáním Huxleyho *Konce civilizace* a vybraných filozofických koncepcí, přičemž cílem zmíněného porovnání je ukázat, že cílem společnosti v Huxleyho „civilizaci“ je vytvořit a zachovat pouze iluzi dokonalého a pro občany šťastného života, zatímco ve filozofických koncepcích je autorovým cílem vytvořit či navrhnout skutečně dokonalou společnost a nikoli pouhou iluzi.

¹²„Such a world must give up not only war, but also spiritual conflicts of any kind...not only literary

Huxley a filozofická témata

1. „Přirozený“ výběr

Huxleyho dystopie pracuje s Darwinovou teorií přirozeného (přírodního) výběru – podle Darwina přírodní výběr nikdy nevyprodukuje v bytosti nic sebepoškozujícího, jelikož přirozený výběr jedná tak, aby to bylo k dobru jedince; pouze se snaží o maximální zdokonalení nebo jej alespoň učinit více dokonalým než ostatní obyvatelé téhož prostředí, kde je nucen bojovat o přežití.¹³ Věda v *Konci civilizace* díky dekantaci a predestinaci provádí umělým způsobem Darwinův „přírodní výběr“ již v prenatalním stádiu, nikoli však v zájmu jedinců, ale v zájmu komunity. Huxley nahrazuje přirozený vývoj člověka dekantací a predestinací. Je to vědec, který hned v embryonálním stádiu rozhoduje do které třídy společnosti bude jedinec patřit, tedy jakými psychicko-fyzickými vlastnostmi bude disponovat – na základě IQ, které určuje přidání nebo vynechání alkoholu a jiných jedů plodu. Věda určuje optimální rozložení populace a tím zajišťuje přiměřenou sumu inteligence pro společnost, dostatečný počet dělníků do továren a podobně. „Optimální populace...je modelována podle vzoru ledovce – osm devítin pod vodou, jedna devítina nad ní.“¹⁴ Dostatečná „produkce“ obyvatel je možná díky tzv. procesu Bokanovského, kdy „devadesát šest lidských bytostí vyrůstá nyní tam, kde dříve rostla jen jediná. Pokrok...velkolepé zdokonalení přírody to jistě uznáte...Bokanovského proces je jedním z hlavních nástrojů společenské stability“¹⁵, která je jedním z pilířů „Světového státu“: „komunita – identita – stabilita.“¹⁶ Cílem predestinace budoucích jedinců do

criticism but also great creative art of whatever kind“ in Nicol 47.

¹³see Charles Darwin, *On the Origin of Species by Means of Natural Selection or the Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life*. (2nd edition): Project Gutenberg, 25 Sept. 2007<http://www.gutenberg.org/catalog/world/readfile?pageno=100&fk_files=512426>

¹⁴ Huxley (Praha, 1970) 160.

¹⁵ Huxley (Praha, 1970) 13.

¹⁶ Huxley (Praha, 1970) 11.

předem určených kast „je stabilizovat obyvatelstvo na jeho dnešním stavu.“¹⁷ Podobná snaha o zachování stálého počtu obyvatelstva je patrná i v Morově *Utopii*¹⁸, kde dojde-li k většímu úbytku obyvatelstva například kvůli nějaké pohromě, doplňují je návratem občanů z jiných osídlení...„Raději, aby zahynuly osady, než aby se zmenšilo některé z měst ostrova.“¹⁹ Ačkoliv, v Huxleyho společnosti zdokonalili vědečtí inženýři přírodu natolik, že si mohou dovolit ten luxus, nikoli obyvatele jen přesouvat, nýbrž lidské bytosti produkovat doslova na běžícím pásu podle potřeby: „Konečně byl princip hromadné výroby aplikován i v biologii.“²⁰ Vědecký pokrok spočívá ve zdokonalení a urychlení výrobního procesu lidí a udržování tak stabilního počtu obyvatelstva: „Nepředvídané ztráty jsou okamžitě nahrazeny...Kdybyste jen tušili, kolik hodin přes čas jsem pracoval po posledním japonském zemětřesení!“²¹ Huxley se podobnou kontrolou vypořádává také s možným přelidněním, které nastiňuje v první kapitole *Brave New World Revisited* (1959). I u Mora je patrná potřeba kontroly obyvatelstva, tedy hlavně jeho konstantního počtu; ačkoli je hlavní jednotkou státu v *Utopii* rodina, je na ostrově běžná migrace mezi jednotlivými rodinami, kdy dospělí jedinci jsou z početnějších rodin převáděni do rodin méně početných.²²

V *Nové Atlantidě*²³ není o kontrole počtu obyvatelstva ani zmínka, což lze snad přičítat tomu, že dílo není dokončeno nebo tomu, že Bacon se takovým tématem zabývat vůbec nechtěl.

¹⁷ Huxley (Praha, 1970) 14.

¹⁸ Thomas More, *Utopie* (Praha: Mladá fronta, 1978)

¹⁹ More 69.

²⁰ Huxley (Praha, 1970) 14.

²¹ Huxley (Praha, 1970) 16.

²² see More 68.

²³ Francis Bacon, *Nová Atlantida a eseje*, 3rd ed. (Praha: Mladá fronta, 1980)

2. Věda a vědění

Jak uvádí Thomas Hobbes, „nelze si představit nic nesmyslnějšího, než abys slabému, kterého máš ve své moci, nechal volnost a tak si z něj udělal hned silného nepřítele.“²⁴ Vzdělání je v *Konci civilizace* omezené; jak ukáží v této kapitole, sestává v podstatě z hypnotického našeptávání a snad v pozdější etapě i ze speciálního „výcviku“ pro budoucí povolání. Ve svém „omezeném“ pojetí vzdělání a vědění vůbec je *Konec civilizace* v protikladu k *Nové Atlantidě*, protože Baconovi ostrované jsou lidé, kteří touží po nových vědomostech, vysílají své zástupce do cizích zemí, aby tam sbírali nové poznatky všeho druhu. Bacon následuje myšlenky osvícenství, a vědění a pokrok jsou pro jeho utopickou společnost „božským světlem“²⁵; a také stojí v protikladu k pojetí vzdělání a historie v *Slunečním státě*²⁶ Thomasa Campanelly, kde se setkáváme naopak s velkým důrazem na vědění²⁷, zatímco v „civilizaci“ budoucnosti není nic z toho podstatné. Minulost je irelevantní, jak tvrdí „osvícený výrok Forda Pána: Dějiny jsou humbuk. Dějiny, jsou humbuk.“²⁸ Historie je tabuizována a budoucnost zrušena, jelikož vše již bylo dosaženo. Podle mého názoru, lze Huxleyho koncept vzdělání chápat tak, že vědění a vzdělání je pouze prostředkem pro zvýšení spotřeby nebo efektivity výroby a věda slouží k manipulaci a propagandě a zajišťuje náhražky všeho. Vzdělání tak není cílem, jak jej chápou v *Nové Atlantidě*. Pomyslným centrem vědy je v Baconově díle tzv. Šalamounův dům, jehož cílem „je poznávat příčiny a skryté pohyby věcí; a rozšiřovat hranice lidského panství na všechny myslitelné věci“²⁹, zatímco v Huxleyho „civilizaci“ je jedním z center vědy šedesátipatrová budova na Fleet Street, kde se nachází „propagační kanceláře a

²⁴ Thomas Hobbes, *Výbor z díla* (Praha: Svoboda, 1988) 142.

²⁵ „... nejsme ve spojení s cizími zeměmi ani kvůli zlatu a stříbru...; nýbrž výhradně kvůli tomu, co bůh stvořil jako první, tj. Světlu: abychom měli světlo o všech změnách a pokroku, ať se objeví kdekoli ve světě.“ Bacon 24.

²⁶ Thomasso Campanella, *Sluneční stát* (Praha: Rovnost, 1951)

²⁷ „Mají jen jednu knihu, zvanou Moudrost, v níž jsou neobyčejně stručně a jasně vyloženy všechny vědy“ Campanella 31.

²⁸ Huxley (Praha, 1970) 32.

²⁹ „hranice lidského panství“ znamená zřejmě hranice lidského poznání, Bacon 33.

Vysoká škola emocionální techniky..., kanceláře pro televizní propagandu, pocitovou reklamu a propagaci pomocí syntetického hlasu a hudby,...výzkumné laboratoře pro skladatele syntetické hudby...³⁰ a poznání je omezeno na to nejnужnější pro stabilní fungování společnosti: „Studenti samozřejmě musí mít určitou obecnou představu, mají –li jednu své práci rozumět – jenomže zase ne příliš velkou, mají-li se stát co možná hodnými a šťastnými členy lidské společnosti...Páteří lidstva nejsou filosofové, nýbrž kutilové, kteří si hrají s lupénkovou pilkou a filatelisté.“³¹ Lidé nemají povědomí o ničem kromě své práce; jejich vědomostní horizont je opravdu velmi omezený, „...například, když se vás dítě ptá, jak létá helikoptéra nebo, kdo stvořil svět. Co mu máte odpovědět, když jste beta a pracovala jste vždycky jen v oplodňovacím sále?...“³², ptá se Linda – „beta“, která nedopatřením otěhotněla, uvízla v rezervaci divochů a byla nucena „vychovávat“ svého syna Johna, aniž by věděla jak.

Zajímavým aspektem, který v Huxleyho vizi evidentně chybí, je vázanost potřeby vzdělání, potažmo všeobecného přehledu, k výchově budoucí generace, což ukazují osudy „bety“ Lindy, které jsem zmínila výše. Huxleyho „civilizace“ není založena na vztazích, ať už jakéhokoli typu, rodinných v první řadě, a tak odpadá potřeba znát víc, než je nutné k správnému vykonávání své sociální povinnosti. Děti jsou v „civilizaci“ vychovávány „hypnopedií“ v ústavech a nikoli v rodinách³³, a neučí se ničemu víc než, co bude potřeba pro jejich sociální roli; veškerá mravní výchova sestává pouze z vystavování neustálému hypnotickému opakování heslovitých „pravd“, „až konečně mysl dítěte je celá z takového našeptávání a až souhrn těchto našeptávání je myslící dítě. A nejen dítěte, ale také dospělého člověka – po celý jeho život. Mysl, která soudí, dychtí, rozhoduje se – mysl

³⁰ Huxley (Praha, 1970) 53.

³¹ Huxley (Praha, 1970) 11.

³² Huxley (Praha, 1970) 91.

³³ zatímco v *Utopii*: „každá žena kojí svého potoměčka“, More 71.

vytvořená z těchto našeptávání.³⁴ Jejich mysl je pak pouhým proudem namemorovaných pravd. Pravdy tvoří jejich identitu, jelikož jsou všem našeptávány stejné pravdy – „Státní našeptávání“ – dosáhne tím „Světový stát“ dokonalé uniformity – dokonalé identity, která je konec konců jedním z pilířů³⁵ „civilizace“. Během života, poté, v jakékoli situaci stačí „jedinci“ vybavit si odpovídající heslo; není potřeba snažit se vygenerovat vlastní komentář, složený z vlastních slov, např. při pohledu na obnošené šatstvo si hned vybaví poučku: „Radši zahazovat, nežli opravovat. Když jehlou píchnu, vždycky si vzdychnu“³⁶ a je po problému.

Hypnotické našeptávání je jedním ze způsobů společenské kontroly: „Hypnopédie je nejsilnější prostředek pro vštípení morálky a pocitu komunity“³⁷ Největší hrozbou jsou přílišní intelektuálové³⁸, jedině oni jsou schopni rozpoznat nebo pocítit, že něco ve společnosti není v pořádku a udržet si nebo znovu najít svou individualitu. Příkladem toho je Helmholtz Watson, kterého „pohánělo k poznání vlastního já a vlastní osamocenosti příliš velké nadání.“³⁹ Huxleyho „režim“ udržuje občany neustále ve společnosti – buď se nacházejí na pracovišti nebo ve svém volném čase na některém z hřišť, kde hrají „překážkový golf“, a nebo se v „soukromí“ věnují sexuálním hrátkám s momentálním partnerem. Téměř nikdy nejsou sami: „Učíme je nenávidět samotu. Uspořádali jsme život tak, že samota je pro ně téměř nemožná.“⁴⁰ Důvod pro zmíněné „potlačování“ individuality částečně osvětluje Huxleyho parafráze Bertranda Russella, podle jehož názoru jsou příčinou změn ve společnosti celkem tři faktory, z nichž třetím v pořadí jsou právě významní jedinci; to oni jsou zdrojem „pohybu“ ve společnosti.⁴¹ „Civilizace“ v občanech

³⁴ Huxley (Praha, 1970) 28.

³⁵ see Huxley (Praha, 1970) 11.

³⁶ Huxley (Praha, 1970) 42.

³⁷ Huxley (Praha, 1970) 28.

³⁸ „Čím větší má někdo talent, tím spíše může zavádět na scesti...Nekonvenčnost ohrožuje víc než jen život pouhého jednotlivce; je to úder proti společnosti samé.“ Huxley (Praha, 1970) 109.

³⁹ Huxley (Praha, 1970) 54.

⁴⁰ Huxley (Praha, 1970) 168.

⁴¹ see Aldous Huxley, *Brave New World Revisited* (London: Chatto & Windus, 1959) 140.

nepěstuje individualitu, ale smysl pro komunitu a také stabilitu, samozřejmě za pomoci „umělého“ otupujícího štěstí: „Lidé jsou šťastni. Dostanou, co chtějí a chtějí jen to, co mohou dostat. Daří se jim dobře, jsou bezpečni; nikdy nejsou nemocní, nemají strach ze smrti; netrápí je matka ani otec; nemají ženy ani děti, nemají lásku, kterou by silně prožívali...“⁴² Ovšem i tento spokojený život má svou daň, neexistují zde neomezené možnosti a každý „vlastně prožívá svůj život v láhvi...Avšak jsme-li náhodou alfy, pak jsou naše láhve relativně obrovské.“⁴³

3. Štěstí a spotřeba

„Pravého štěstí, říká Platón se dosahuje pouze spravedlností, tj. tím, že si člověk podržuje své místo.“⁴⁴ „A to je to tajemství, jak žít šťastně a čestně – milovat práci, která je člověku určena. Cílem veškeré predestinace je přivést každého k tomu, aby miloval svůj nezaměnitelný sociální úděl“⁴⁵, a proto je nutné odvrátit pozornost obyvatel od intelektuálních – neužitečných zájmů, jako je například čtení knih nebo dokonce láska k přírodě. Huxleyho „civilizace“ učí nejnižší kasty již od batolat podobné objekty nenávidět; nesnesitelný hluk a rány elektrickým proudem jsou jejich nejefektivnější učební metodou: „Knihy a rámus, květiny a elektrické rány – tyto dvojice představ se už v dětské mysli smísily a po dvouseťnásobném opakování takovýchto nebo jiných podobných lekcí jsou již neodlučitelné. Co člověk spojil, to příroda nemůže rozloučit...Na celý život jsou tyto děti obrněny proti knihám a botanice.“⁴⁶

Společnost *Konce civilizace*, podle mého názoru, jedná na základě imperativů utilitarismu a pragmatismu; ve zdejší společnosti jakoby nic nemohlo existovat bezúčelně a pouze pro potěchu, aniž by to v konečném důsledku znamenalo zvýšení spotřeby nebo

⁴² Huxley (Praha, 1970) 158.

⁴³ Huxley (Praha, 1970) 159.

⁴⁴ K.R.Popper, *Otevřená společnost a její nepřítelé. I, Uhranutí Platónem* (Praha: ISE, 1994)154.

⁴⁵ Huxley (Praha, 1970) 20.

lepší kontrolu obyvatel nebo lepší efektivitu výroby...a podobně. Kvůli spotřebě zde není místo pro zábavu jen kvůli zábavě, pro umění, vzdělání, moudrost; protože „nemůžete mnoho spotřebovat, když jen klidně sedíte a čtete knihy.“⁴⁷ Neproduktivní, avšak nutné lidské potřeby tudíž byly nahrazeny umělými náhražkami jako jsou „pocitová kina“⁴⁸, „náhražka prudké vášně“⁴⁹, nikdy nekončící zábavy a umělé štěstí. Přičemž, ani starověký Řím nemohl poskytnut lidem nikdy nekončící zábavu, jak ve čtvrté kapitole *Brave New World Revisited* Huxley zdůrazňuje. Huxley navíc podotýká, že takové zábavy a rozptýlení jsou pouze prostředkem manipulace a pojistkou, která neustále odpoutává pozornost občanů od skutečné reality a pravé povahy jejich společenské a politické situace.⁵⁰ Navíc, podle mého názoru, fungují jako prostředky spotřeby prospívající státní organizaci.

„Světový stát“ je schopen zužitkovat i smrt, jelikož z mrtvých těl se při spalování uvolňuje fosfor, který poté lze použít jako hnojivo pro růst rostlin a krematoria jsou tudíž v podstatě továrny na fosfor, přičemž každý je přece rád, když může být společnosti prospěšný i po smrti.⁵¹ Ovšem ani ve smrti nemá občan „civilizace“ svobodu, protože i odchod obyvatel na věčnost musí být kvůli občanským povinnostem pod kontrolou státní organizace: „Samozřejmě...nemůžeme lidem dovolit, aby jen tak beze všeho natáhli bačkory a odebrali se na věčnost, mají-li vykonat nějakou důležitou práci.“⁵² Ani samotná smrt už není nic, nad čím by se bylo třeba pozastavit, protože již od útlého věku se lidé se smrtí sžívají: „Adaptační průprava na smrt začíná v osmnácti měsících. Každé mrně stráví dvě dopoledne týdně v nemocnici pro umírající. Mají tam ty nejlepší hračky a v úmrtní dny dostávají čokoládovou zmrzlinu. Učí se přijímat umírání jako samozřejmost.“⁵³

⁴⁶ Huxley (Praha, 1970) 23.

⁴⁷ Huxley (Praha, 1970) 42.

⁴⁸ Huxley (Praha, 1970) 122.

⁴⁹ Huxley (Praha, 1970) 171.

⁵⁰ see Huxley (London, 1959) 56.

⁵¹ see Huxley (Praha, 1970) 58-59.

⁵² Huxley (Praha, 1970) 113.

⁵³ Huxley (Praha, 1970) 119.

„Civilizace“ v zájmu prospěšnosti komunity ruší nejen přirozený strach ze smrti, ale také jakýkoli pozitivní vztah k přírodě a všemu přirozenému, ve smyslu „starých“ hodnot a krásných věcí, které „nová civilizace“ chce překonat a tabuizovat: „Krása je přitažlivá a my nechceme, aby lidé byli přitahováni starými věcmi. Chceme, aby měli rádi věci nové.“⁵⁴ Odporem k přírodě a přirozenému se Huxley příliš nepodobá filozofickým utopiím; protipříkladem „civilizace“ je například Thomas More, který navzdory extrémní reglementaci celého života Utopijců dovoluje volný čas lidem žít ve shodě s rozumným hedonismem a v souladu s přírodou⁵⁵. Huxleyho vize se však od přírody spíše odvrací a ohrazuje, nejen pomyslně, ale i fyzicky. Život v přírodě totiž reprezentuje v *Konci civilizace* jedna z rezervací v Novém Mexiku a je právě dávána do protikladu k vyspělejšímu a sterilnějšímu životu v „civilizaci“. Pouhá myšlenka na život v přírodě je pro „civilizované“ obyvatele hororem, což lze vidět na příkladu Leniny Crownové, která přiletěla do rezervace spolu s Bernardem Marxem, a je zcela znechucená necivilizovanými přírodními podmínkami rezervace a všudypřítomným stářím – procesem, který „civilizace“ úspěšně potlačuje.⁵⁶

Původně však i „civilizace“ přírodu využívala, jelikož nejnižší kasty byly manipulací založené na vsugerované potřebě obklopovat se přírodou nuceny masově využívat dopravní prostředky, což ovšem kvůli nedostatečné spotřebě netrvalo dlouho, jelikož „petrkliče a krajina mají jednu velkou chybu: jsou zadarmo...Láska k přírodě nezaměstnává žádnou továrnu.“⁵⁷

Huxleyho společnost se zakládá na nutnosti spotřeby, jakožto podpory stability státu. Oproti Huxleyho nutnosti spotřeby stojí *Utopie* Thomase Mora – společnost

⁵⁴ Huxley (Praha, 1970) 157. Podle mého názoru, lze jako krásný chápat i pobyt v přírodě, a proto „civilizace“ negativizuje přírodní rezervace a učí upřednostňovat „nové“ sterilní prostředí.

⁵⁵ see More 131.

⁵⁶ see Huxley (Praha, 1970) 82-83.

⁵⁷ Huxley (Praha, 1970) 24.

nepřikládající komunistické spotřebě rozhodující význam.⁵⁸ Hlavním cílem Morovy utopické společnosti je odstranit majetkovou nerovnost a bezpráví s tím související. More odhalil záporny společnosti založené na soukromém vlastnictví⁵⁹, zatímco Huxley svou dystopií upozorňuje na záporny komunistického, respektive totalitárního sociálního stavu, jehož počátky jsou patrné již v Platónově koncepci ideálního státního zřízení, jak ukáží v následujících kapitolách.

4. Mentální otroctví

Huxley vyslovuje názor, že je úplně možné, aby byl člověk psychicky zmanipulován natolik, aby myslel, pociťoval a jednal jen tak, jak mu ukládají příkazy a pravidla „Světového státu“, aniž by byl pod evidentním psychickým nátlakem.⁶⁰ Zdá se, že „Světový stát“ se ani tak nesnaží o skutečné blaho svých občanů, jako spíše o jejich poslušnost a němou oddanost. Lidé zde snad nejsou lidmi, ale podivnou analogií „přístrojů“⁶¹, které vykonávají své předem určené společenské role na základě předem daného „programu“, aniž by si uvědomovali svou nesvobodu a vnější manipulaci. Obyvatelé „civilizace“ se neptají, proč oni jsou „alfy“ a jiní „bety“ nebo „delty“ a „gamy“, jelikož byli všichni predestinací uzpůsobeni tak, aby svůj sociální status milovali, jak jsem již zmínila v předchozí kapitole.

Vize, kterou představuje společnost *Konce civilizace*, je, podle mého názoru, novodobým otroctvím – lidé jsou dobrovolnými otroky společenské organizace. Tyranida a despotie dosáhly v „civilizaci“ díky státem řízené vědě geniality v tom smyslu, že lidé si ani nejsou vědomi své nesvobody a manipulace. Nejnižší kasty „civilizace“ si neuvědomují

⁵⁸see More 135.

⁵⁹see More 142.

⁶⁰see Huxley (London, 1959) 45-46.

⁶¹ „It has become a kind of byword for a society in which the values (or nonvalues) of scientific technology are dominant, and which has therefore reduced man to a species of machine” Peter Firchow, “Science and Conscience in Huxley’s ‘Brave New World’”, *Contemporary Literature*, Vol.16, No. 3 (Summer, 1975) 301.

svou nesvobodu, protože neví, co je to svoboda; a také proto, že jsou predestinováni k tomu milovat svůj sociální úděl, stejně jako všechny ostatní kasty. Například „od epsilon se dá očekávat, že bude přinášet oběti – z toho prostého důvodu, že to pro něj žádné oběti nejsou...predestinace položila koleje, po nichž se musí pohybovat.“⁶² „Gamy“ a „delty“ by se bránily tomu, kdyby jim chtěl někdo znovu vrátit jejich nikdy neexistující svobodu; díky propracované manipulaci jsou po celý svůj život spokojenými infantilními otroky, aniž by jim na jejich údělu něco vadilo, což je však „divoch“ John neschopen pochopit: „Což se vám líbí být otroky?...Chcete být stále nemluvnátka?...Nechce být svobodní, nechcete být skutečnými lidmi? Víte vůbec, co je to lidství a svoboda?“⁶³ Jak uvádí Huxley, oběť zmanipulování mysli ani netuší, že nějakou obětí je. Pro takové oběti jsou stěny jejich vězení neviditelné a považují se za svobodné bytosti.⁶⁴ „Divoch“ John se společně s Helmholtzem pokusili demonstrativně „osvobodit“ nižší kasty od jejich mentálního otroctví vyhozením přídělů „somy“ – drogy, která je tím největším otrokářem a manipulátorem – z okna, ovšem kasty nezačaly jásat radostí, právě naopak, v záchvatu zuřivosti se vrhli na oba aktéry rádobý osvobozujícího činu.⁶⁵ Mustafa Mond, mimo jiné, Johnovi pobaveně vysvětluje jak bylo jeho jednání pošetilé: „...vy si teď přijdete, pane Divochu, a vyhodíte somu z okna ve jménu svobody. *Svobody!*...Očekávat od delt, že budou vědět, co je to svoboda!“⁶⁶

Svoboda, pravda a demokracie byly z Huxleyho společnosti vymazány, neexistují. Svoboda je chápána jako synonymní k tomu být nešťastný, což se odhaluje v rozhovoru Mustafy Monda a Johna: „...já nechci pohodlí. Chci Boha, chci poezii, chci skutečné nebezpečí, chci svobodu, chci to, co je dobré a chci hřích...Tak tedy ano...požaduji právo

⁶² Huxley (Praha, 1970) 159.

⁶³ Huxley (Praha, 1970) 152-153.

⁶⁴ see Huxley (London, 1959) 47.

⁶⁵ Huxley (Praha, 1970) 152-154.

⁶⁶ Huxley (Praha, 1970) 158.

být nešťastný.⁶⁷ Pravda je to, co vtouká do hlav již od dětství „hypnopédie“; „šedesát dva tisíce čtyři sta opakování vytváří jednu pravdu“⁶⁸ a demokracie je považována pro své hodnoty rovnosti mezi občany za absurdní, „jako by mezi lidmi existovala jiná rovnost než fyzikálně chemická.“⁶⁹

Pravda, jak podotýká jeden ze světových inspektorů Mustafa Mond, nedokáže zajistit stabilitu, ostatně „Ford Pán sám velmi přispěl k tomu, že se důraz přesunul z pravdy a krásy na pohodlí a štěstí“, protože „všeobecné štěstí udržuje kola v neustálém chodu, což pravda a krása nedokáže“.⁷⁰

5. Infantilita, amorálnost, intimita

V předmluvě k *Human Nature and Conduct*⁷¹ se John Dewey zabývá vztahem morálky a lidské přirozenosti a klade si otázku, proč jsou mravní pravidla mnohdy nastavena v protikladu k lidské přirozenosti. Dewey upozorňuje na optimální řešení zmíněného vztahu, které je, podle mého názoru, velmi podobné koncepci morálky v Huxleyho „civilizaci“. Dewey se domnívá, že morální pravidla budou lidmi dodržována pouze za předpokladu, že budou něčím apelovat na lidskou přirozenost. Huxleyho společnost postavila morálku na neomezeném štěstí a sexuální volnosti, čímž splnila v duchu Deweyho návrhu podmínky, jelikož se zdá být nepravděpodobné, že by se našel jedinec, který by odmítal věčné štěstí a tělesné blaženosti.

Mezi nové morální imperativy nové civilizace patří také infantilita, lépe řečeno věčné dětství, tedy alespoň v mentálním rozměru. Hry, včetně erotických, začínají u dětí a v podstatě pokračují i v dospělém věku. Podpora erotických hrátek je, mimo jiné,

⁶⁷ Huxley (Praha, 1970) 171-172.

⁶⁸ Huxley (Praha, 1970) 40.

⁶⁹ Huxley (Praha, 1970) 40.

⁷⁰ Huxley (Praha, 1970) 163.

⁷¹ John Dewey, „Human Nature and Conduct: Introduction,“ *Modern American Literature* 3rd ed., ed. Bernard I. Duffey (New York: RINEHART & CO. INC., 1957) 292-301.

symbolem revolty proti starým hodnotám, což dokazuje výrok, že „...za dávných dob před Fordem Pánem a dokonce ještě i několik generací potom se pokládaly erotické hry u dětí za něco abnormálního; ba nejen za něco abnormálního, dokonce i za něco nemravného, a proto také byly bezohledně potlačovány.“⁷² Dnes jsou však erotické hry jedním ze základů společenské slušnosti, a nezvyklé je, když se nějaké dítě z druhým dítětem mazlit odmítá: „Zdá se, že ten malý nemá žádnou chuť zúčastnit se obvyklých milostných her. Už jsem si toho několikrát povšimla. A dneska zas. A dal se do breku... Zavedu ho teď k pomocnému psychologovi na prohlídku. Jen aby se podíval, zda tu snad není něco abnormálního.“⁷³ V budoucnu budou totiž muset všechny děti vést promiskuitní život tak, jak je to správné a mravné podle společenských pravidel nové civilizace.

Zmíněná infantilita se stala ve „Světovém státě“ společenskou nutností, ikdyž jak podotýká Ř.L.P (ředitel líhni a predestinace), „alfy jsou predestinovány k tomu, že nemusí být ve svém citovém životě infantilní...Ale to je jen o důvod víc, aby každý z nich vynaložil zvláštní úsilí a přizpůsobil se ostatním“⁷⁴; v souvislosti s Bernardem Marxem Ř.L.P. dokonce hovoří o prohřešku „proti správným normám infantilní slušnosti“⁷⁵, kterého se Bernard dopustil „tím, že nedbal příkázání Forda Pána a odmítal se chovat mimo pracovní dobu, „jako dítě v láhvi“...“⁷⁶ Bernard Marx a později i Helmholtz Watson (každý ovšem z odlišných pohnutek) jsou příkladem prohřešků proti společenským konvencím a mravnosti. Podle Deweyho je největším prohřeškem proti konvencím nápadnost, což splňují oba muži, jelikož Bernard „svými kacířskými názory na sport a somu, svou skandální nekonvenčností pohlavního života...prokázal, že je nepřítelem společnosti, nepřítelem, který rozvrací...veškerý řád a stabilitu...“; a Helmholtz je na „civilizaci“ až nebezpečně inteligentní a touží po „poznání vlastního já a vlastní

⁷² Huxley (Praha, 1970) 30.

⁷³ Huxley (Praha, 1970) 30.

⁷⁴ Huxley (Praha, 1970) 75.

⁷⁵ Huxley (Praha, 1970) 75.

osamocenosti.⁷⁷ Bernard Marx, podle mého názoru, funguje v Huxleyho románu jako vhléd do alternativní reality, ve které by neexistovala „soma“ a lidé by se museli obejít bez ní a řešit své problémy a chmury sami. Případné duševní nesrovnalosti však „soma“ – droga bez vedlejších efektů – snadno zažene; funguje nejen jako náhražka mentálního zdraví a východisko z nenadálých chmur a špatné nálady. Snadno jste bez problémů a „šťastný“, když máte možnost „vzít si dovolenou od skutečnosti, kdykoli se člověku zachce, a pak se zase vrátit do všedního dne, aniž člověka sužují bolesti hlavy nebo mytologie.“⁷⁸

Pokud se zaměřím na morálitu Huxleyho „civilizace“ obecně, docházím k názoru, že morální a amorální chování má ve společnosti „Světového státu“ jiné konotace, než je obvyklé, ale ve srovnání s filozofickými představami ideálních společností příliš odlišné není. Například u Platóna je, stejně jako v Huxleyho společnosti, pro blaho státu zaveden imperativ, který říká, že všichni náleží všem, z čehož vyplývá, že amorální chování je zde případ, když se někdo pokouší setrvávat v monogamii. Ve „Světovém státě“ promiskuita navíc není pouze běžným jevem, nýbrž je nařizována v rámci společenské slušnosti; což je pro „divocha“ Johna, který pochází ze starého světa rezervace, nepochopitelné. Lenina Crownová a „divoch“ John, podle mého názoru, představují v podstatě střet civilizací, raději snad střet hodnot, což jim zabraňuje ve vzájemném porozumění. Díky tomu, že oba pocházejí z naprosto odlišných světů, operují s jiným schématem hodnot a morality vůbec. Zatímco Lenina má zafixováno, že mít sex s kýmkoliv, kdo se jí líbí pokaždé, když to situace dovoluje, považuje za hanebné jednání opačného charakteru; John je chováním Leniny šokován, jelikož jeho smysl pro morální akty představuje pravý opak toho, co uznává Lenina.⁷⁹ Ačkoli i Lenina po promiskuitě příliš netouží: „V poslední době...po

⁷⁶ Huxley (Praha, 1970) 110.

⁷⁷ Huxley (Praha, 1970) 54.

⁷⁸ Huxley (Praha, 1970) 46.

⁷⁹ see Huxley (Praha, 1970) 137-141.

promiskuitě zrovna netoužím. Někdy o to člověk nestojí.“⁸⁰ John je zvyklý na svět monogamie, kde si muž ženu musí nejdříve „zasloužit“ a poté s ní může uzavřít sňatek. V „civilizaci“ je však vydán příkaz promiskuity a zákaz intimních vztahů, tudíž manželství a veškeré snažení ztratilo smysl. Sexuální hrátky jsou zde opravdu hrátky a nesmí se v žádném případě vyvinout v nic hlubšího; je to pouze zábava, která je díky antikoncepčním pilulkám bez nechtěných následků. Pokud by se přece jen stala „nehoda“, je tu k dispozici „interrupční centrum“.

Huxleyho civilizovanou společnost charakterizuje tabuizování intimních hodnot jako „rodinný život“, „domov“: „pár malých místností, napěchovaných až k zalknutí obyvateli, jimiž byli: muž, periodicky těhotná žena a horda chlapců a děvčat různého věku. Žádný vzduch, žádný prostor, zamořené vězení; tma, nemoc, smrad. (Obrazy, které evokoval vrchní inspektor, byly tak živé, že jeden z hochů, senzitivnější než ostatní, již při pouhém popisu zbledl a málem zvracel).“⁸¹ „Civilizace“ cíleně potřebuje znechutit podobné představy a zároveň tím destruovat jejich pozitivní smysl; je nutné odstranit touhu po intimitě, která je pro komunitu nepotřebná a nežádoucí. Intimita, touha po samotě...vedou pouze k odloučení od komunity.

Pro většinu utopických návrhů, se zdá být typické zrušení nebo alespoň porušení intimních vztahů mezi opačným pohlavím. Podle Platóna „v obci, která chce být spravována...dokonale, jsou společné ženy, společné děti i celá výchova.“⁸² V *Konci civilizace* je dovolena promiskuita v jakékoli míře, ovšem je zakázáno se na někoho sebeméně citově vázat a vůbec jakákoli intimita je zapovězena. Podobná omezení „civilizace“ se týkají také plození dětí, které je více či méně opět pod kontrolou státu. V Huxleyho vizi je přirozené plození potomků i vývoj samotného plodu definitivně zrušen;

⁸⁰ Huxley (Praha, 1970) 38.

⁸¹ Huxley (Praha, 1970) 33.

⁸² Platón, „VIII.Kniha“, *Ústava* (Praha: OIKOYMENH, 1996)543a.

„Světový stát“ namísto toho zavedl ektogenezi.⁸³ V Campanellově *Slunečním státě* je intimní milenecký vztah povolen, ale pokud si partneři neodpovídají fyzicky, v tom smyslu, že by mohli zplodit nedokonalé potomstvo, je jim sexuální styk zapovězen, jelikož plození dětí považují za náboženský úkon, který prospívá státu a nikoli jednotlivci, protože hlavním cílem je zajistit pokračování rodu a nikoli pouze jedince.⁸⁴ V *Nové Atlantidě* je promiskuita považována za amorální a uctívá staré hodnoty, jako manželství a rodinu; obyvatelé jsou zde úzce spjati se svou rodinou a jsou vázáni poslušností k nejstaršímu otci rodiny; podobně je tomu i v *Utopii* Thomase Mora, kde „...synové a potom i vnuci zůstávají v rodině a poslouchají nejstaršího z příbuzných.“⁸⁵

6. Stabilita, organizace

„Stabilita! Bez sociální stability není civilizace. Stabilita, toť alfa a omega všeho, co potřebujeme...Proto je tu také tohle všechno.“⁸⁶ Stabilita má, podle mého názoru, v kontextu Světového státu docela jiný význam; více se podobá ustrnutí ve vývoji a zároveň diktatuře, zatímco například Baconova ostrovní společnost chápe nové poznatky a vědomosti, jako pozitivní příspěvek ke zvýšení kvality života svých občanů. „Civilizace“ však není vyvíjející se organismus, nýbrž stagnující organizace⁸⁷, která potřebuje své jednotky, aby pracovaly na udržení současného stavu, jak praví vrchní inspektor: „Kola se musí vytrvale točit, ale k tomu musí být obsluhována...lidmi s jasnými hlavami, poslušnými, utvrzenými ve spokojenosti.“⁸⁸ Lidské jednotky jsou díky procesu Bokanovského snadno nahraditelné, není problém vyrobit dalšího jedince a k tomu, aby jednotky poslušně a správně fungovaly slouží mnohé prostředky, tím hlavním je však

⁸³ „Ectogenesis...creating human life outsider the bomb“ Nicol 46.

⁸⁴ see Campanella 50.

⁸⁵ More 68.

⁸⁶ Huxley (Praha, 1970) 37.

⁸⁷ „...men cannot create a social organism, they can only create an organization. In the process of trying to create an organism they will merely create a totalitarian despotism.“ Huxley (London, 1959) 40.

„hypnopédie“, umělé štěstí a „soma“ – kterou Mustafa Mond dokonce označil za „křesťanství bez slz“⁸⁹.

Ačkoli se „civilizace“ dá považovat za společnost vědeckou, přesto „Světový stát“ zavedl i instituci náboženství spolu s kultem osobnosti Forda Pána, který „ovládá svůj vůz...a vzorně spravuje tento svět.“⁹⁰ V rámci kultu osobnosti je tu jistá podobnost s *Novou Atlantidou* Francise Bacona, kde je podobně uctíván král Solamon – zákonodárce společnosti ostrova. Ford však v „civilizaci“ představuje hlavně symbol vědy a materiálna, což dokazuje, že počátek nového letopočtu „Světového státu“ byl určen na den, kdy Henry Ford poprvé představil svůj „Model T“ a také fakt, že „se všem křížům uřízly vršky a předělaly se na T“.⁹¹ Náboženství je v „civilizaci“ kolektivní, to znamená, že se tím odvrací od pravé podstaty náboženství, která je podle mého názoru vnímána jako vztah individua s bohem; jak podobně ukazuje Huxley v *Brave New World Revisited*, „ve všech hlavních světových náboženstvích je spasení a osvícení umožněno pouze jednotlivcům, přičemž nebeské království se nachází v mysli určité osoby a nikoli v prostředí kolektivní tuposti davu.“⁹² „Pobožnost souladu“ je „náboženský“ rituál, jehož cílem je ztratit, nechat rozplynout se svou identitu v komunitě – „Pijí na svůj zánik“⁹³ je fráze, kterou každý opakuje několikrát během obřadu. Vrcholným okamžikem je pak očekávané splynutí s „Velkým Bytím – Otcem Sociálem“.⁹⁴ Náboženství je v případě „Světového státu“ jednou z mnoha povinných institucí. Huxleyho společnost nepřipouští vynechání jen jediné „Pobožnosti souladu“, protože i náboženství, spolu se „somou“, je v *Konci civilizace* součástí manipulace a kontroly nad obyvatelstvem, což uvádí sám Huxley⁹⁵, podle kterého

⁸⁸ Huxley (Praha, 1970) 37.

⁸⁹ Huxley (Praha, 1970) 170.

⁹⁰ Huxley (Praha, 1970)

⁹¹ Huxley (Praha, 1970) 44.

⁹² „In all the world's higher religions, salvation and enlightenment are for individuals. The kingdom of heaven is within the mind of a person, not within the collective mindlessness of a crowd.“ Huxley (London, 1959) 69.

⁹³ Huxley (Praha, 1970) 63.

⁹⁴ Huxley (Praha, 1970) 64.

⁹⁵ see Huxley (London, 1959) 100.

bylo hlavním politickým programem „Světových inspektorů“ systematické dopování lidí ve prospěch státu. Huxley v této souvislosti poukazuje také na výrok Karla Marxe týkající se právě vztahu náboženství a společnosti, že „náboženství je opium lidstva, přičemž v *Konci civilizace* byt tento vztah obrácen a opium neboli soma se stalo náboženstvím lidu“.⁹⁶ V rámci manipulace a udržení víry ve štěstí, odmítají dozorcí „Světového státu“ jakékoli nové poznatky, které by snad mohly sloužit jinému účelu než udržení „civilizace“ v současném „blaženém“ stavu. Jakékoli potenciálně nebezpečné dílo, je ihned odsouzeno cenzurou k zániku, jak říká Mustafa Mond při četbě jistého pojednání o pojmu účelnosti: „Škoda je to mistrovské dílo...ale je to ten druh myšlenek, které je mohou snadno připravit o jejich víru ve štěstí jako Nejvyšší dobro a místo toho je naučit věřit..., že účelem života není udržení blahobytu, nýbrž jistá intenzifikace a zjemnění vědomí, rozšíření poznání...Což může být docela pravda...Avšak za nynějších okolností je to nepřijatelné...Jak by to bylo krásné, kdyby člověk nemusel myslet na štěstí.“⁹⁷

Štěstí je vnímáno jako nutná jistota, truismus, nejvyšší dobro o kterém se nediskutuje: „Co totiž může být bohatšího než žít zhola bez jakékoli starosti, s myslí radostnou a klidnou, beze strachu o vlastní živobytí...“⁹⁸ Stát zajišťuje štěstí všem, „každý je nyní šťastný...slychali ta slova po dvanáct let stopadesátkrát každou noc.“⁹⁹ Šťastný musí být každý, štěstí je nutnost nikoli radost. Lidé jsou obklopováni „umělým“ štěstím – „štěstím, které trvá stále a stále...“¹⁰⁰ Víra ve štěstí jako nejvyšší dobro nikdy nesmí skončit; je totiž zárukou stability státu. Dokud budou všichni šťastní, nebudou se zajímat o nic jiného; blahobyt lidí zaměstnává, odebírá jim zájem o ostatní věci; nemá pro ně smysl podstupovat nějaké překážky, aby se mohli stát šťastnými – překážky za ně již odstranil

⁹⁶ „Religion...is the opium of the people. In the Brave New World this situation was reversed. Opium or rather Soma was the people's religion.“ Huxley (London, 1959) 100.

⁹⁷ Huxley (Praha, 1970) 128.

⁹⁸ More 115.

⁹⁹ Huxley (Praha, 1970) 60.

¹⁰⁰ Huxley (Praha, 1970) 95.

stát: „Nešetřilo se námahou, aby se vám citový život ulehčil – abyste byli pokud možno jakýchkoli citů uchráněni“¹⁰¹ – nezbývá jim než si užívat blahobyt a hlavně nepochybovat, nepřemýšlet a být poslušnými „ovečkami“. „Civilizace“ žije jen přítomností. H.G. Wells ve svém pojednání o utopii ovšem namítá, že moderní utopie, nesmí zaostávat ve vývoji, nesmí udržovat stálý stav věcí, naopak musí směřovat k dalším vývojovým stádiím.¹⁰² „Civilizace“ však v zájmu stability zrušila minulost i budoucnost. Dokonce i projevy času na lidském těle a psychice byly odstraněny: „Všechna fyziologická stigmata stařeckého věku jsou odstraněna. A s nimi všechny mentální zvláštnosti starých lidí. Dnes zůstává lidský charakter po celý život stejný.“¹⁰³ Stagnace se tak netýká jen společnosti jako nějakého anonymního celku, nýbrž i jednotlivých občanů, kteří zůstávají v podstatě celý život psychicky nezměněni, protože tak mohou být společnosti daleko prospěšnější: „Dneska – podívejte se na ten pravý pokrok! – staří lidé pracují, ...staří lidé nemají kdy, zaměstnání a zábava jim nenechají ani chvíli na to, aby se posadili a rozjímali.“¹⁰⁴ Dříve totiž lidé trávili čas hlavně náboženským rozjímáním, knihami a přemýšlením, což bylo samozřejmě komunitě k ničemu.

7. Spravedlnost, rovnost, přirozenost

Karl Raymund Popper ve svém díle *Otevřená společnost a její nepřátelé*¹⁰⁵ označil Platónův politický program jako v podstatě totožný s totalitarismem, tedy rozhodně, podle jeho názoru, nestojí mravně výš. Mezi základní prvky Platónova politického programu, podle Poppera, patří body, se kterými se, podle mého názoru, lze setkat i v Huxleyho

¹⁰¹ Huxley (Praha, 1970) 38.

¹⁰² see H.G. Wells, *A ModerUtopia*: Project Gutenberg, 1st Sept. 2004

<http://www.gutenberg.org/catalog/world/readfile?fk_files=11692&pageno=5>

¹⁰³ Huxley (Praha, 1970) 46.

¹⁰⁴ Huxley (Praha, 1970) 47.

¹⁰⁵ Karl R. Popper, *Otevřená společnost a její nepřátelé. I, Uhranutí Platónem* (Praha: ISE, 1994).

dystopické vizi; jak uvádí Popper patří mezi ně: „cenzura intelektuální činnosti příslušníků vládnoucí třídy a neustálá propaganda, jejímž cílem je formovat a unifikovat jejich mysl“, přičemž hlavním úkolem je „potlačit jakékoli novinky ve vzdělání, zákonodárství a náboženství.“¹⁰⁶

Huxleyho dystopie, podle mého názoru, představuje vyvrcholení Platónem iniciovaných totalitních a anti-humanistických požadavků. Hlavním tématem Platónovy *Ústavy* je spravedlnost, kterou podle Popperova názoru „ztotožňuje s principem třídní nadvlády a třídních výsad“¹⁰⁷; čímž se dostáváme tématicky až k třídní společnosti *Konce civilizace*, jejíž koncept spravedlnosti se zdá být velmi podobný tomu v *Ústavě*.

V Huxleyho „civilizaci“ jsou jednotlivé kasty – „alfy“, „bety“, „gamy“, „delty“ a „epsiloni“ systematicky učeny „hypnopedií“, že každá z tříd společnosti má svůj úděl a je společnosti konkrétním způsobem prospěšná; zároveň jsou jim však stejným způsobem vkládána do mysli hesla, jejichž hlavním imperativem je být spokojen se svou sociální rolí a radovat se právě nad tím, že jsou „alfy“ a nikoli „bety“ nebo „bety“ a nikoli „delty“. Jelikož, „když lidem řeknete, že jsou si rovni, zapůsobí to na jejich city...Ale daleko více zapůsobí propaganda, která jim bude tvrdit, že jsou nadřazení jiným“¹⁰⁸, jak ostatně ukazuje „hypnopedická“ poučka v Huxleyho románu: „Alfa děti nosí šedé šaty. Pracují mnohem více než my, protože jsou nesmírně chytré. Jsem opravdu velice rád, že jsem beta, protože nemusím tolik pracovat! A kromě toho, my bety jsme něco mnohem lepšího než gamy a delty. Gamy jsou hloupé. Všechny nosí zelené šaty a delty nosí khaki. Ne, nechci si hrát s deltami. A epsiloni jsou ještě horší. Jsou nejhloupější ze všech...“¹⁰⁹ Skutečně, i když se zdá na první pohled být zcela absurdním fakt, že by „alfy“ mohly závidět „gamám“ a podobně, je tato propaganda potřebná už jen proto, aby jednotlivé kasty o sobě

¹⁰⁶ Popper 84-85.

¹⁰⁷ Popper 87.

¹⁰⁸ Popper 87.

¹⁰⁹ Huxley (Praha, 1970) 27.

navzájem nezačaly přemýšlet nebezpečným způsobem pro společnost. Jak vyplývá z uvedené „hypnopedické“ ukázky, účelem „civilizační“ propagandy je učinit každého maximálně spokojeným se svou predestinovanou sociální rolí.

Podobně i v Platónově představě by měla být společnost kastovní, každý by měl určenou svou sociální roli. Platónská – kastovní spravedlnost však stojí proti humanistickému konceptu spravedlnosti, jak uvádí Popper, jež požaduje odstranění „přirozených“ výsad, uchování individualismu a hlavně, aby hlavním úkolem státu bylo zajišťovat svobody jeho občanů.¹¹⁰ Huxleyho vize společnosti se, podle mého názoru, podobá Platónově nehumanistické koncepci spravedlnosti, jelikož ve společnosti *Konce civilizace* byl individualismus popřen a zrušen ve prospěch komunity a rovnost je v „civilizaci“ zachována pouze uvnitř každé z kast, zatímco mezi kastami je vyloučena.¹¹¹ Svoboda je zde omezena na naprosté minimum a ty nejnižší kasty jsou v podstatě otroky, jak jsem uvedla v kapitole Mentální otroctví.

Campanellova utopická společnost a koncept spravedlivého rozdělení povinností se částečně odvolává na přírodní, respektive astrologické síly, jelikož „...povolání každého je určeno již od dětství podle postavení a spojení hvězd pozorovaných při jeho narození, všichni pracují podle svých přirozených náklonností, plní své povinnosti dobře a radostně, neboť ony jsou pro každého přirozené“.¹¹² V Campanellově vizi je však také na prvním místě komunita: „učí, že v prvé řadě je třeba se starat o život celku a teprve potom o život jednotlivců.“¹¹³

¹¹⁰see Popper 91.

¹¹¹hypnopedické našeptávání děti učí nadřazenosti nad ostatními kastami, což dokazuje předchozí poznámka

¹¹²Campanella 61.

Závěr

Cílem této práce bylo nalézt v dystopickém románu *Konec civilizace* filozofická témata, která se často objevují v návrzích utopických neboli ideálních společností; témata následně analyzovat a porovnat je s vybranými filozofickými utopiemi a koncepty ideálních společností.

Práce ukázala, že témata nalezená v Huxleyho románu jsou utopickým koncepcím nejen podobná, ale v podstatě jsou jejich extrémizací. Vize společnosti v *Konci civilizace* se však od utopií také podstatně odlišuje tím, že autorovým cílem nebylo podat návrh ideální společnosti, jako je tomu u autorů utopií, nýbrž vykreslit varovnou futuristickou vizi vědecky řízené společnosti, jejímž cílem není vytvořit ideální stát, nýbrž budovat pouhou iluzi něčeho ideálního.

Témata, ve kterých se Huxleyho dystopie a filozofické utopie shodují, jsou například upřednostňování zájmů komunity před zájmy jednotlivců, omezení a kontrola intimních vztahů včetně „vzniku“ nového obyvatelstva, kontrola a řízení volného času obyvatel státem, redukce nebo úplné potlačení možnosti samoty a mnohá další. Utopické návrhy totiž více či méně (snad kromě Baconovy nedokončené *Nové Atlantidy*) vytvářejí společnost anti-humanistickou a totalitární, jejíž kořeny, jak jsem uvedla v sedmé kapitole práce, mají svůj původ například již v Platónově *Ústavě*.

Jak jsem již zmínila výše a v úvodu k práci, Aldous Huxley ve své dystopické vizi utopická témata jakoby přejímá a přizpůsobuje je nastupujícímu technologicko-biologickému pokroku své současnosti, zároveň však zdůrazňuje jejich negativní význam.

Konec civilizace představuje vědecky a materiálně založenou společnost, která se snaží o zachování současného stavu. Huxleyho dystopická vize je světem věčné zábavy a potěšení, ale také světem neustále kontroly a manipulace. Lidé jsou zbaveni možnosti

¹¹³ Campanella 66.

přirozeně vyvíjet své schopnosti a postupně se socializovat. Už od svého počátku je život v „civilizaci“ uměle ovlivňován a regulován, jelikož lidé se nerodí, nýbrž jsou produkováni v „líhních“, přičemž jsou predestinováni již v prenatálním stádiu. Predestinace zajišťuje nesvobodu; inteligence a fyziologické vlastnosti individua jsou vytvořeny nebo potlačeny již v zárodečném stádiu. Nikdo nemá možnosti a schopnosti se z rukou biologické determinace vymanit. Regulování a umělé formování budoucích jedinců, tudíž znemožňuje i evoluci – vývoj společnosti. Obyvatelstvo „Světového státu“ je tak pod přísnou kontrolou nikoli již od narození, nýbrž už od početí a prvního dělení oplodněného vajíčka až po smrt.

Úžasná nová civilizace degraduje lidské bytosti na pouhé jednotky, které je třeba nastavit tak, aby dobře sloužili udržení stability státní organizace. Lidé však musejí být poslušní a povolní takový úkol plnit a nesmějí se zabývat ničím, co není společnosti prospěšné. Poslušnost a poddajnost lidských jednotek státní organizace zajišťují mnohé mechanismy manipulace, příkladem je „hypnopedická“ mravní výuka vtlokající poučky plné předsudků týkající se ostatních kast společnosti, dále příjemně nastavený morální systém hodnot, který apeluje na přirozenou lidskou inklinaci vyhýbat se nepříjemnému ve prospěch příjemného, a konečně, když selže některá z předchozích pojistek, je tu vždycky „soma“, jejíž požití navodí okamžitý pocit blaha a spokojenosti. Ovšem bez každodenních dávek umělého štěstí, ať už v jakékoliv podobě, by jistě museli občané „civilizace“ čelit absurditě svých životů, protože jejich životy opravdu jsou absurdní, postrádají jakýkoli smysl.

Huxleyho stát nepovoluje vzdělání nad rámec státní potřeby ani čtení knih ani samotu; povolena je pouze zábava hromadná nebo sexuální a nikoli intelektuální. *Konec civilizace* neaspiruje na post ideálního státního zřízení, jako je tomu v *Utopii*, *Nové Atlantidě*, v *Ústavě* i ve *Slunečním státě*, ale buduje dokonalou iluzi něčeho dokonalého, která je nenásilná a věčně šťastná, ale štěstím umělým a nutným.

Morální hodnoty v Huxleyho společnosti určuje věda, spotřeba a stabilita. Na jednu stranu „civilizace“ uspokojuje sexuální potřeby obyvatel, na druhou stranu však zakazuje jakékoli intimní vztahy spojené se starými hodnotami jako je manželství, rodina, domov, otec a matka, dítě a promiskuitu v podstatě vynucuje.

Všechno funguje v „civilizaci“ jako prostředek odpoutání pozornosti od absurdity pravé reality státního zřízení.

Nová civilizace odvozuje svůj počátek nikoli od tradice duchovní, ale od tradice materiální. Ve srovnání s Baconovou *Atlantidou*, je zjevné, že obě společnosti jsou mírumilovné, ale obě chápou jinak smysl vědy a vědeckého pokroku. Baconova ostrovní společnost nepracuje na svém vlastním ustrnutí, právě naopak. „Civilizace“ však vzdělání a pokrok nepotřebuje, stačí zde „soma“, která zaručuje věčné štěstí a bezstarostný život.

Civilizovaní obyvatelé Světového státu se tvrdě snaží distancovat od divochů; výsledkem je divošská rezervace v Novém Mexiku; jejich pohanský způsob života totiž představuje hodnoty na něž chce ten báječný nový svět zapomenout. Život v rezervaci je jim odporný; přesto je divošský svět upřímnější, představuje skutečný život, plný skutečného štěstí, radostí, citů, vztahů...Kdežto „civilizace“ založená na sterilní vědě je umělá a je pouze náhražkou kdysi opravdového života.

Huxley, však podle mého názoru, nedává „rezervaci“ do protikladu k „civilizaci“ ve smyslu ideálního prostředí; spíš se jedná o protipól „civilizace“ – primitivní přírodní svět, ale v mnoha směrech snad opravdovější než sterilní „civilizace“ za hranicemi „rezervace“. Absenci návrhu ideálního prostředí v *Konci civilizace* Huxleymu vyčítá například Frank Swinnerton, podle jehož názoru je Huxleyho dystopie příliš negativní v tom smyslu, že nepodává vlastní návrh ideální společnosti.¹¹⁴ Na obranu Huxleyho si však dovoluji tvrdit, že pomyslným účelem Huxleyho vize bylo varování před jedním

¹¹⁴see Frank Swinnerton: *The Georgian Literary Scene*(London: J.M.Dent, 1946) 333.

z možných konců, ke kterým snad lidstvo spěje, právě díky honbě za nějakým utopickým ideálem.

Huxleyho společnost je charakteristická snahou, vzdálit se co nejvíce od přírody a všeho přirozeného včetně přirozených lidských inklinací jako je být matkou, vychovávat děti, citově se na někoho vázat, potřeba samoty a intelektuálního rozvoje nebo vyžití. „Světový stát“ představuje umělé prostředí plné technologie a sterilní vědy, která řídí morálku, což je od základů špatné. Jedním ze zásadních negativ, na které román upozorňuje, je podle mého názoru, právě odvození morálky od materiálních imperativů vědy a společnosti a nikoli od principů ideových, které dávají přednost méně stabilní leč svobodnější variantě v rámci individualismu a nikoli v rámci komunismu a uniformity.

Summary

This bachelor's thesis seeks to find philosophical themes in a dystopian novel *Brave New World* (1932) and subsequently provides their analysis in comparison to the themes within the chosen philosophical utopias and conceptions of ideal states.

Aldous Huxley's *Brave New World* is a dystopian novel that seeks to revolt against the blind belief that a traditional project of society, present in utopias, can be considered to be an ideal and perfect one. *Brave New World* is a revolt negatively inspired by H.G. Wells's *Men Like Gods* (1923), although, while writing a dystopian novel Huxley cannot omit using several philosophical themes that are usually present in the utopian projects of societies, such as social stability, human freedom and liberties, scientific methods used in the society, and many others.

As the thesis declares, in Huxley's fable of the future state of civilization everybody seems to be happy, secure and with no worries at all; even sex is a mere game without any consequences and thus there is no family or parents or children to look after. There are no responsibilities except for the responsibility toward the social community.

At first sight, someone may consider "World State" to be a heavenlike paradise, but after a while, one begins to suspect that the people paid for easy pleasure and happiness too much. People are happy because they are required to be happy enough, by many distractions and by a drug called soma, in order not to pay any attention to the fact that their lives have become completely absurd and have no aspirations because the community took their individuality, real emotions, and freedom.

There are two possibilities how to interpret the novel. Huxley's novel can be interpreted either as a utopia or as its negative counterpart, a dystopia; it all depends on the reader's system of values and priorities. When I focus on the value system of the society

in the novel itself, I get to a conclusion that Huxley's scientific society defies anything old, including values of the former civilization and forms new values and orders instead.

The benefit of the community is of a highest importance. "World State" determines its inhabitants both biologically – by means of decantation and predestination – and psychologically using for example "hypnopædic" mantras for moral education. The problem of such a moral education occurs in the fact that every rule is based on the need of stability and keeping the present state of society and on the necessary consumerism, no matter that "hypnopædic" mantras imprint mere prejudices against each other caste.

Brave New World's society does not use science for the benefit of people or for the evolution in the society as one can see for example in the *New Atlantis*; in the "civilization" science means only better and more effective production of people and more effective distractions and instruments of manipulation. As one can see in Francis Bacon's *New Atlantis*, morality and values that the society of island worships are quite the opposite to those in the *Brave New World*; then in the middle lie utopias of Campanella and More that kept the traditional values and are not restricting their inhabitants in a way to suppress their individualism too much.

The main difference between Huxley's fable of the future state of civilization and the philosophical conceptions of an ideal state lies in a different understanding of happiness and good. While Huxley wrote intentionally a dystopia to warn against the dangers of such evils as a caste system, extreme control, artificial predestination and another; philosophers such as Plato, Campanella and More wrote utopias in belief to be the best model of society ever possible – and that was their mistake, which Huxley somehow allegorically reveals in his *Brave New World*.

By means of utopian satire Huxley shows that people's happiness does not lie in the totalitarian system of state, that control and stability do not mean perfection in the sense of

really happy people, which is shown at least by two persons in the dystopia – John “the Savage” and Helmholtz – representing two different worlds but both being disgusted and unhappy in the brave new civilization where everybody is supposed to be happy.

Huxley breaks down the blind tradition of thinking that the limitation of freedom and a birth-to-death control would create and ensure happiness, stability and prosperity, all at once. Nevertheless, certain philosophical conceptions were more aware of the crucial points that would lead both state and its citizens to prosperity and happiness. At least there are some differences in education, for example in Campanella’s utopia as well as in the *New Atlantis* by Francis Bacon, and thus one can assume that those philosophical conceptions that stand in the opposition to the aims and practices of the society in the *Brave New World* understand the real human needs better than the others and, most importantly, do not break the individuality completely for „the greater good of the community“.

However, Plato’s concept of an ideal society certainly was very influential on all the utopian projects, his upside-down concept of justice based on the cast system, where everybody’s happiness means everybody’s keeping his place in the society, is very much similar to the concept present in Huxley’s dystopia and thus might be considered an evil one, against which Huxley wanted to warn.

Huxley’s society is driven by the artificial happiness that makes people uninterested and dumb, and these ensure the social stability. However what meaning does such society convey? The citizens are not truly happy because their happiness is the must and is artificially delivered to everyone to make everyone obedient worker for the community. Here, one can understand the reversed purpose of the state. Originally, it was the people who should benefit from the community or state, but here one can see the organization that benefits from its members, the people are mere units ensuring the never-ending present

state of the society for the state's own sake; it is meaningless because there is no evolution possible for either the people or the social organization.

“Civilized” people are manipulated, they do not have real life and freedoms – they are not working as social organism as they were told many times by “hypnopaedic” voice; they are working for the mere social organization and the only thing they have is cheap entertainment and artificial happiness. Furthermore, they are pushed to behave as a mass and not as the individuals. “Their conformity is developing into something like uniformity. But uniformity and freedom are incompatible.”¹¹⁵ The effort to systemize human beings, to use them for keeping the organization stable, means mere abolition of human rights and individualism. Such a society cannot be considered as humane because it is aimed against a natural human inclination – against the individualism – that is primarily based on our biological characteristics, meaning that each and everyone is a unique human being.

Brave New World represents the obsession with perfection and stability pushed to extremes. It seems that most writers of the utopian ideals thought that perfection and absence of any social issues means the best way leading toward happiness; however without the bad things there can be no joy in the good ones, as represented by Aldous Huxley in his dystopian revolt against a perfect dumb future state of civilization.

The importance of *Brave New World* lies, in my opinion, as well in creating a vision that can respond to our postmodern and consumer culture where people are manipulated by mass media instead of hypnopaedia and where people are given many distractions and different kinds of pleasure, and thus only a few are still interested in reading books and non-mass culture.

¹¹⁵Huxley (London, 1959) 36.

Anotace

ZBÍRALOVÁ Tereza. Katedra anglistiky a amerikanistiky, Filozofická fakulta. „*Konec civilizace* Aldouse Huxleyho a koncepce ideální společnosti v evropské filozofii.“ PhDr. Libor Práger. 35 stran. 15 titulů použité literatury.

Klíčová slova: román, dystopie, utopie, predestinace, dekantace, hypnopedie, manipulace, stabilita, komunita, jednota, štěstí, kastovní společnost, spotřeba, individualismus, svoboda.

Cílem bakalářské práce je nalézt v *Konci civilizace* filozofická témata, kterým se autor románu – Aldous Huxley – nemohl při popisu dystopické společnosti vyhnout. Práce se soustřeďuje především na komparaci Huxleyho popisu společnosti *Konce civilizace* v protikladu nebo shodě s vybranými filozofickými koncepcemi ideální společnosti. Zmíněná filozofická témata se objevují ve vybraných filozofických utopiích jako pozitivní, ovšem Huxley je ve svém románu využívá ve smyslu negativním. Klíčem je ukázat autorovu snahu varovat před „realitou“ utopických konceptů a snahu o prolomení tradice, která ve více či méně komunistické, totalitární a striktně vědecky založené společnosti spatřuje vizi společnosti ideální. Utopická společnost totiž často vede k redukci svobod obyvatel a na prvním místě je obvykle obecné blaho komunity na úkor potřeb individuí.

V úvodu bakalářské práce je naznačeno pozadí a možné inspirace Huxleyho románu, hlavní část je pak vnitřně členěna na sedm kapitol, které porovnávají román s vybranými filozofickými koncepcemi ideálních států a společností.

Annotation

ZBÍRALOVÁ, Tereza. English Department, Faculty of Arts. “Aldous Huxley’s *Brave New World* and the conception of an ideal state in European philosophy.” PhDr. Libor Práger. 35 pages. 15 titles of used literature.

Key words: novel, dystopia, utopia, predestination, decantation, hypnopaedia, manipulation, stability, community, uniformity, happiness, caste society, consumption, individualism, freedom.

The aim of the bachelor’s thesis is to trace the philosophical themes present in the dystopian novel *Brave New World* (1932), the themes which the author – Aldous Huxley – cannot omit in the description of the dystopian society present in his novel. The main focus of the thesis lies on Huxley’s depiction of the Brave New World’s society in contrast or in agreement with chosen philosophical conceptions of an ideal society. The philosophical themes have a positive meaning in chosen utopias, although they have negative connotations in Huxley’s novel. The main concern of the thesis is to declare author’s effort to warn against utopias, as well as the effort to break the tradition that considers the more or less communist, totalitarian and strictly scientifically orientated society to be the vision of an ideal society. Utopian society often leads toward the reduction of human liberties and prefers the communitarian interests from the individuals.

The introduction to the thesis outlines literary background and possible influences on Huxley’s novel; the main part of the thesis is divided into seven chapters which subsequently provide comparison of the novel and chosen philosophical conceptions of an ideal state.

Bibliografie

1. Bacon, Francis. *Nová Atlantida a eseje*. 3rd ed. Praha: Mladá fronta, 1980.
2. Campanella, Thomasso. *Sluneční stát*. Praha: Rovnost, 1951.
3. Darwin, Charles. *On the Origin of Species by Means of Natural Selection or the Preservation of Favoured Races in the Struggle for Life*. 2nd ed. Project Gutenberg. 25 Sept. 2007. Project Gutenberg & PROMO.NET. 2 Apr. 2008.
<http://www.gutenberg.org/catalog/world/readfile?pageno=100&fk_files=512426>
4. Dewey, John. „Human Nature and Conduct: Introduction,“ *Modern American Literature* 3rd ed., ed. Bernard I. Duffey (New York: RINEHART & CO. INC., 1957) 292-301.
5. Firchow, Peter “Science and Conscience in Huxley’s ‘Brave New World’ ”, *Contemporary Literature*. Summer, 1975: 301.
6. Hobbes, Thomas. *Výbor z díla*. Praha: Svoboda, 1988. 132-210.
7. Huxley, Aldous. *Konec civilizace*. Praha: Horizont, 1970.
8. Huxley, Aldous. *Brave New World Revisited*. London: Chatto & Windus, 1959.
9. More, Thomas. *Utopie*. Praha: Mladá fronta, 1978.
10. Nicol, Caitrin. „Brave New World at 75“; *The New Atlantis*, Number 16, Spring 2007,
11. Platón. „VIII.kniha“ *Ústava*. Praha: OIKOYMENH, 1996. 543a
12. Popper, K.R. *Otevřená společnost a její nepřátelé. I, Uhranutí Platónem*. Praha: ISE, 1994.
13. Postman, Neil. „Foreword,“ *Amusing Ourselves to Death*. London: Methuen, 1993.
14. Swinnerton, Frank: *The Georgian Literary Scene*. London: J.M.Dent, 1946. 324-335.
15. Wells, H.G. *A Modern Utopia*: Project Gutenberg, 1st Sept. 2004.
<http://www.gutenberg.org/catalog/world/readfile?fk_files=11692&pageno=5>